

Bevezetés

1301: az Árpád-ház kihalása (III. András, „utolsó aranyágacska” fiúutód nélküli halála)

Néhány évig **interregnum** alakul ki, vagyis **király nélküli állapot**, bár három jelölt is van a trónra leányágon.

Károly Róbert a nápolyi Anjou-házból, II. Vencel cseh királyfi, és Ottó osztrák herceg

Mindhármat meg is koronázzák, de egyik sem törvényes a hármasság feltétel hiánya miatt, törvényes uralkodó ugyanis csak az, akit Székesfehérváron az esztergomi érsek a Szent koronával koronáz meg

Végül 1310-ben Károly Róbertet koronázzák törvényes királlyá.

Harcok a kiskirályokkal

Károly Róbert király lett ugyan, de tényleges hatalma nem volt.

A tényleges hatalmat **tartományurak, más néven kiskirályok** tartották kezükben (pl. Csák Máté, Aba Amadé, Kán László), akik egész országrészek urai voltak. A kiskirályi hatalom az Árpád-kor utolsó évtizedeiben alakult ki, amikor a trónviszályok és a birtokadományozások következtében meggyengült a királyi hatalom. A kiskirályok királyi jogokat gyakoroltak (adószedés, bíraskodás), kihasználva a trónviszályokat.

Károly Róbert 1310-1321 között fokozatosan törte meg a tartományurak hatalmát, támasza volt ebben minden társadalmi réteg, mely a rendteremtésben érdekelt volt (kisbirtokosok, városi polgárok, egyház).

1312-ben érte el első jelentős sikerét, amikor a **rozgonyi csatában** Aba Amadé fölött aratott győzelmet. A győzelemben nagy része volt a király segítségére siető kassai polgároknak.

Néhány kiskirályal egyszerűbb dolga volt: pl. Kán László, Erdély birtokosa 1315-ben, Csák Máté, a legnagyobb tartományúr 1321-ben meghalt. Híveik többnyire csatlakoznak Károly Róberthez, kevés kivétellel. 1330-ban pl. Csák Máté egyik egykori híve, Zách Felicián merényletet követett el a királyi család ellen. A merénylet sikertelen volt, csak a királynét sebesíti meg a merénylet, ennek ellenére szörnyű a megtorlás (a Zách-nemzetséget harmadíziglen kiirtották, leányát megcsonkították), Károly Róbert példát statuált.

1321-re megszilárdul Károly Róbert hatalma az országban.

Károly Róbert reformjai

1. Személyi politikája

A régi bárói réteg helyett Károly Róbert újat alakít ki.

Elsősorban **kisbirtokos nemesi családokat emel föl birtokok adományozásával**

Oka: **hűségükben jobban bízik**, olyan nemesi családok ezek, akik segítették őt a kiskirályok elleni harcban, mindig mellette álltak.

Tanult viszont az Árpád-kori uralkodók hibájából. Az Árpádok idején a túlzott mértékű birtokadományozás volt jellemző, amikor akár egy egész vármegyeyeni területet is eladományozott egy-egy uralkodó. Az eladományozott földön gyakorlatilag megszűnt a király hatalma, így alakult ki az Árpád-kor végén a kiskirályok hatalma.

Károly Róbert **nem adományozott nagy összefüggő területeket a híveinek**. Ha adott birtokokat, akkor azokat az ország több részére elosztva adományozta, nem egy nagy összefüggő területben (szórt birtokadományozás).

Emellett az általa adott birtokok úgynevezett **honor-birtokok – tisztséghez kötött, nem örökíthető birtokok voltak**, ami addig volt valaki tulajdonában, amíg valamilyen tisztséget viselt, illetve amíg Károly Róbert megbízott benne.

Mindezekkel Károly Róbert a kiskirályi hatalom kiújulását akarta megakadályozni.

2. Gazdasági reformok

a. a nemesfémhányászat fellendítése

Károly Róbert gazdaságpolitikáját a **tárnokmestere (pénzügyminisztere), Nekcsei Demeter** dolgozta ki

Lényege a **regálégazdálkodásra való áttérés volt (a regálé: király jogon szedett pénzjövdelem)**.

Ebben is eltér Károly Róbert az Árpád-kortól: akkor a természetbeni jövedelmek (pl. a termés egy részével történő adózás) voltak a meghatározóak. Károly Róbert **a pénzben beszedhető jövedelmek növelésére törekedett, ilyenek voltak például a kereskedelemből származó jövedelmek (vámok)**.

Ahhoz, hogy egy ilyen reform működjön, **legelőször is nemesfémekre (arany, ezüst) volt szükség**, amiből pénzt lehetett verni. A reformok első része épp ezért **a nemesfémhányászat** fellendítését szolgálta.

A nemesfémhányászat királyi monopólium volt (kizárólagos jog) volt már az Árpád-korban is, csak királyi bányászok foglalkozhattak vele. A királyi bányászok bére, a **bányabér, idegen szóval urbura** a kitermelt arany és ezüst bizonyos hányada (az arany 1/10-e, az ezüst 1/8-a) volt.

A földesúr az Árpád-korban nem kapott belőle, sőt birtokát az uralkodó elcserélhette, elvehette, ha nemesfém lelőhely volt ott. A földesurak többsége ezért eltitkolta, ha nemesfém van birtokán

Károly Róbert ezen változtat: **a földesúr, ha bányát nyit, megkapja az urbura 1/3 részét**

és nem veszi el a birtokát

A földesurak így érdekeltek lettek a bányászatban, a reform eredményeként fellendült a nemesfémhányászat.

b. az értékálló pénz (aranyforint) bevezetése

A nemesfémhányászat fellendülés alapozta meg a következő reformot.

Az Árpád-korban az uralkodók gyakran éltek a pénzrontással: forgalomban lévő pénzt bevonták, és kisebb nemesfém tartalommal bocsátották ki az újat, vagyis az új pénz értéktelegebb volt. Az új pénzt kötelező volt beváltani a régi pénzért, vagyis az értékeesebb pénzért a beváltás során értéktelegebb pénzt kaptak vissza az emberek. A nemesfém-különbözet a királyi kincstárban maradt, ezt a jövedelmet nevezték a „**kamara hasznának**”.

Ez a gyakorlat pénz értékének romlásához vezetett az Árpád-korban.

Károly Róbert ezzel a gyakorlattal szemben **új, értékálló pénzt vezetett, ez volt az aranyforint**

Firenzei mintára készült, az Anjou-család szimbólumával (liliom) díszített pénz volt.

c. adóreform

Az értékálló pénz bevezetésével Károly Róbertnek **már nem állt rendelkezésre a kamara haszna** (a pénzrontásból, pénzváltásból származó illeték), mivel már állandó jó pénz volt forgalomban

Ezt a kiesett jövedelmet kellett neki pótolni valahogyan, **ezért került sor az első állami adó, a kapuadó bevezetésére.** A kapuadó **jobbágytelkenként szedett adó, évente szedik a telek minden kapuja után, melyen befér egy szénával megrakott szekér.**

Az adó nem volt nagy megterhelés a lakosságnak, mert egy jobbágytelken több család is élt, így több családnak kellett együtt fizetni az összegét.

d. kereskedelem

A kereskedelemből szintén magas bevételei származtak Károly Róbertnek: ő vezette be a kötelező **harmincadvámot** a nyugati felé irányuló kereskedelemre, vagyis a határon túlra vitt áruk értékének 1/30-ad részét kellett a kereskedőknek vámként fizetni.

A gazdasági reformok eredményeként jelentősen nőttek az állami bevételek, Károly Róbert idején stabil gazdaság alakult ki.

3. Hadseregreform – a banderiális hadsereg

A hadszervezet alapjai a **bandériumok** lettek

A bandérium: a földesúr saját zászlója alatt vezetett magánhadserege (50 fő fölötti)

Az Árpád-korban is létezett már, de Károly Róbert alapozta erre az ország védelmét, tehát támadás érte az országot, mindenkinek, aki rendelkezett bandériummal, kötelező volt hadba vonulni.

Aki nem rendelkezett bandériummal, a vármegyei (királyi) bandériumokhoz tartozott.

4. Károly Róbert külpolitikája

Uralkodásának jellemzője volt, hogy **a szomszédos országokkal, Lengyelországgal és Csehországgal igyekezett jó viszonyt fenntartani.**

1335-ben került sor visegrádi királytalálkozóra, amelyen a Károly Róbert a cseh és a lengyel uralkodóval tárgyalt. Itt született egy **öröklési megállapodás,** mely szerint III. Kázmér lengyel uralkodó fiú utód nélküli halála esetén **Károly Róbert fia, Lajos öröklő a lengyel trónt** (ez később így is történt, Nagy Lajos lengyel uralkodó is lett, és egy időben így Lengyelország és Magyarország között **perszónálunió** alakult ki).

Megállapodtak továbbá egy **Bécsset elkerülő kereskedelmi útvonal létrehozásában:** Bécs árumegállító joggal rendelkezett, mindhárom ország kereskedőinek hasznát sértette, hiszen az ott áthaladó magyar, cseh, lengyel kereskedőknek a város által megszabott áron kellett az áruikat árulni, míg lehet, hogy máshol jobb áron tudták volna eladni a portékájukat.

Külpolitikájának másik területe **Nápoly**hoz kapcsolódott: származása révén igényt tarthatott a nápolyi trónra is Károly Róbert, ezt úgy akarta biztosítani, hogy **kisebbik fiát, Andrást a nápolyi királynővel házasította össze, Johannával**

Johanna azonban Károly Róbert halála után megölette Andrást, emiatt Károly Róbert nagyobbik fia, Nagy Lajos több hadjáratot is vezet majd Nápolyba.

Károly Róbert uralkodása kezdeti nehézsége ellenére virágzó, gazdaságilag fejlett országot teremtett és hagyott utódjára.